

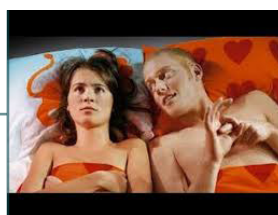
HANDLEDNING

Filmtitel: Linas kvällsbok

Regissör: Hella Joof

Boktitel: Linas kvällsbok

Författare: Emma Hamberg

Rekommenderas för åldrarna 13-16 år
En filmhandledning av Maria Katerine Larsson

Introduktion

Bok och film är två olika medier eller uttryckssätt, var och en med sitt eget språk. När en bok filmatiseras måste berättelsen anpassas till filmmediet – detta kallas adaptation. I många fall innebär adaptationen att berättelsen förändras lite. Ibland måste delar av den tas bort eller tonas ned för att filmen inte ska bli för lång, ibland måste scener läggas till eller göras om för att bättre passa det filmiska uttrycket. Just därför är det så tacksamt att arbeta med både boken och filmen – vi får förståelse dels för att en berättelse kan ta form på olika sätt, dels för hur de olika medieformerna skriver text respektive film fungerar och förhåller sig till varandra. I dagens multimediala samhälle, där vi möter utsagor och hämtar information från en rad olika medietyper, är denna kunskap ovärderlig att ha; det är helt enkelt viktigt att kunna tolka såväl text som rörliga bilder och förstå hur budskap kommuniceras på olika sätt i de olika medierna.

När du som lärare arbetar med både bok och film kan du välja att läsa boken först och se filmen sedan, eller tvärtom. Det går också bra att arbeta fördjupat med delar av boken respektive filmen parallellt, till exempel för att jämföra hur en viss scen eller händelse i berättelsen uttrycks i bok respektive film. Tillsammans med eleverna kan du då upptäcka och analysera hur litteraturen och filmen använder sig av olika medel för att kommunicera och gestalta såväl skeenden som känslor och stämningar.

Berättelsen

Lina är 15 år och går i nian. Hon känner sig vanlig och tråkig och längtar efter att uppleva kärleken och utforska sin sexualitet. Hennes bästa kompisar har

redan haft pojkvänner och upplevt sex. Lina önskar att hon var mer utåtriktad och modigare så att någon skulle se henne också och vilja vara ihop med henne. Så fixar kompiserna Thea ihop henne med Hockey-Danne, en kille som går på gymnasiet och som är kompis med Theas kille. Lina är egentligen inte kär i Danne, men hon är nyfiken på kärlek och sex och därför blir hon ihop med honom ändå – också för att Thea så gärna vill det. Dessvärre blir det mer komplicerat att vara ihop med någon som man inte är kär i än Lina har tänkt sig. Hon blir nämligen istället kär i Ivar, som bara går i sjuan, ser ut som en fältbiolog och är en "operatönt". Efter att ha närmat sig Ivar efter en fest skäms Lina så mycket att hon tar öppet, fientligt avstånd från honom i skolan. Samtidigt försöker hon känna lust till Danne och provar på att ha sex med honom.

I längden blir det förstås ohållbart att vara tillsammans med en person när hon är kär i någon annan. Lina måste göra slut med Danne och våga berätta för Ivar – och för sina kompisar – hur hon egentligen känner.

Bok och film

Linas kvällsbok av Emma Hamberg är en ungdomsbok som gavs ut första gången 2003. I kvällsboken får vi läsa om Linas tankar och upplevelser kring att bli kysst, om hur man fejkar en orgasm och om modet som krävs för att vara helt ärlig och sann mot sig själv och sin omgivning. I boken blir vi presenterade för hela Linas familj (mamma, pappa, lillebror och marsvin) och Lina delar ärligt med sig av sina sanna tankar om sig själv och sitt liv. Filmen är en ganska rak men förenklad adaptation av boken. Händelserna i filmen har ibland fått byta plats jämfört med

i boken, en karaktär (Linas bästa kompis Malin) har strukits och många scener är bortplockade. Istället har scener som förstärker och gestaltar Linas fantasier lagts till i filmen.

I både bok och film är drivkraften Linas kärlek och försök till kontakt med Ivar. Men medan fokus i boken ligger på hennes tankar om att vara helt sann och ärlig mot sig själv, har filmen ett större fokus på Linas sexuella uppvaknande.

Förslag på övningar:

- Diskutera vilken scen som känns starkast i filmen respektive i boken, eller låt varje elev välja en scen ur boken och en ur filmen som de beskriver på en sida.
- Diskutera vad som är ändrat i filmen jämfört med i boken. Försök komma på saker som inte fanns med i filmen, och tvärtom – saker i filmen som inte fanns i boken.
- Låt eleverna diskutera i mindre grupper vad de tror att författaren tycker är det viktigaste i sin historia. Vad vill Emma Hamberg främst berätta om? Diskutera också vad regissören verkar tycka är det viktigaste i sin filmberättelse – vad vill filmen främst berätta om?
- Dela in klassen i två grupper och låt varje grupp göra en storyline – den ena gruppen gör det för boken och den andra för filmen. I en storyline skriver man i punktform ned de viktigaste händelserna i rätt ordning, så att händelsekedjan sammanfattas enkelt och översiktligt. Ta hjälp av bok och film för att få det i rätt ordning och skriv gärna ut sidnummer/speltid.

Det filmiska språket

I skolan tränar man ofta skrivande och att hantera litterär text. Man skriver uppsatser och läser klassiker för att behärska och förstå språk och text i olika former. Film är också ett språk, men eftersom vi ofta uppfattar det så direkt och känslomässigt kanske vi inte alltid reflekterar över hur detta språk är uppbyggt eller konstruerat. För att öva sig på att förstå hur rörliga bilder berättar en historia och kommunicerar med oss, är det nyttigt att analysera det filmiska språket lite närmre.

Bilden och dess konstruktion har i film stor betydelse för hur vi uppfattar en scen, en karaktär eller en känsla som förmedlas. Bildutsnittet kan vara en totalbild, som visar en hel miljö och ger oss mycket information.

Totalbilden beskriver platsen där något ska hända – se exempelvis den första bilden i scenen vid kiosken den första kvällen som Lina möter Danne (02 min 43 sek – 02 min 49 sek).

En **helbild** visar hela människan. Den används för att visa hur en människa är placerad i miljön och hur hen förhåller sig till sin omgivning. Här får vi se kroppsspråk och personernas rörelse i rummet – se exempelvis fortsättningen på scenen vid kiosken (02 min 49 sek – 02 min 54 sek).

Halvbilder visar en halv människa. Då blir det lätt att uppfatta blick- och rörelseriktningar, miner och gester.

En **närbild** visar nästan alltid ansiktet och ger koncentration på karaktärens ansikte och ögon. Närbild är det utsnitt som ofta passar bäst när filmaren vill få publiken engagerad, ungefär som ett utropstecken i skriven text. Ofta växlar bilderna mellan halvbild och närbild – se exempelvis fortsättningen vid kiosken där Lina oftast visas i närbild och de övriga i halvbild (02 min 55 sek – 03 min 59 sek).

Extrem närbild visar ännu tydligare de små signalerna, som en ryckning i ett ögonlock, vilket kan betyda vad som helst beroende på sammanhanget och vilka andra bilder den extrema närbilden klipps ihop med. Det som visas i extrem närbild får stor betydelse för handlingen och framförallt för vår tolkning av det som händer.

Kamerans rörelser är ett annat filmiskt element som spelar roll för hur vi tolkar flödet av bilder och vad det berättar. Det finns olika sätt att röra och flytta kameran när man filmar.

Vid **panorering** rör sig kameran sidledes, från höger till vänster eller tvärtom.

Tiltning innebär att kameran rör sig uppifrån och ned eller tvärtom.

Zoomning kan göras inåt eller utåt – att zooma in mot ett objekt fokuserar

objektet, att zooma ut från ett objekt visar i vilket sammanhang det befinner sig och/eller skapar avstånd till det.

Åkning betyder att hela kameran rör sig. Detta kan användas för att få en mjukare känsla i filmen, för att förtäta stämningen eller för att följa med något som rör sig. Kameraåkningar förekommer frekvent i Linas kvällsbok. Titta exempelvis på skillnaden mellan första scenen med Lina på toaletten, ut till spegeln (00 min 37 sek – 01 min 14 sek), scenen när Lina, Carro och Thea går från kiosken (03 min 56 sek – 04 min 24 sek) och scenen när Lina ser Ivar första gången (05 min 33 sek – 05 min 57 sek).

Slow motion kan också användas, men är oftast en effekt som läggs på i efterhand, i klippning och efterbearbetning av filmen.

Förslag på övningar:

- Dela upp klassen i grupper om två-fem elever vardera. Låt varje grupp göra ett bildmanus till en del av boken som du eller de själva väljer. I bildmanuset anges vilket bildutsnitt man väljer och vilken kamerarörelse det ska vara i bilden. De olika bildutsnitten för scenen skissas i den ordning de ska komma – ungefär som serierutor. Under bilden skrivs eventuella repliker eller rörelser karaktärerna gör. Exempel på delar av boken att jobba med är: "Festen", s. 24-29; "Skolfotografering", s. 31-35; "Ivar pratar med tjej", s. 68-69; "Razzia på skolan", s. 238.
- Om ni har möjlighet så låt varje grupp filma sitt bildmanus med hjälp av telefon, iPad eller kamera.

Visa upp filmerna för varandra i klassen, jämför med sidorna i boken och diskutera varför ni valt att filma på det ena eller andra sättet.

- Låt eleverna i mindre grupper göra en affisch till filmen eller ett omslag till boken. Måla, fotografera eller designa digitalt. Vilka bilder, färger och typsnitt passar ihop med historien? Till filmaffischerna kan eleverna gärna hitta på nya titlar till filmen (eftersom vi inte ser Lina skriva i sin kvällsbok i filmen).

Adaptionsanalys

– att jämföra bok och film

För att få en förståelse för hur berättelser ofta gestaltas olika i en bok respektive en film kan det vara fruktbart att jämföra och diskutera såväl skillnader som likheter mellan de två versionerna av en berättelse.

I Linas kvällsbok är Lina huvudkaraktären både i film och bok. I övrigt har karaktärerna förändrats en del vid adaptationen till film, exempelvis har Linas bästa kompis

Malin strukits i filmversionen. En annan sak som skiljer mellan bok och film är tiden. Eftersom boken är skriven i dagboksform beskrivs allting antingen före det ska hända eller efter att det redan har hänt. I filmen utspelar sig det mest i nutid, även om Lina ibland tänker tillbaka på det som har hänt och även växlar mellan fantasi och verklighet i sina tankar.

Förslag på övningar:

- Läs avsnittet då Lina ska göra slut med Danne (s. 142-150) och fundera över hur det är berättat. Jämför med motsvarande scen i filmen (58 min 28 sek – 1 tim 01 min 56 sek). Vad skiljer och vad är sig likt från boken? Vilken version känns mest dramatisk?

- I filmen får vi inte se Lina skriva kvällsbok men får ändå känslan av att hon gör det. Varför?

- I boken skriver Lina om vad hon egentligen tycker om det som händer. I filmen får vi inte alltid höra hennes tankar. Ändå upplever vi ofta att Lina ljugar för sig själv i filmen genom hennes minspel och ögonrörelser. Ge exempel på scener i filmen där detta sker – scener som handlar om att våga vara sann mot sig själv och om att ljuga.

- Titta på några scener i filmen där Lina i förväg funderar över vad som ska hända och några scener där

hon minns vad som har hänt. Låt sedan varje elev skriva en "kvällsbokstext" på en av scenerna. Exempel på scener ni kan arbeta med: Lina, Carro och Thea med killar på moped (02 min 43 sek – 03 min 55 sek); möte med Ivar vid festen (09 min 57 sek – 13 min 30 sek); Lina drömmer om Danne vid hockeyrinken (18 min 35 sek – 19 min 47 sek); Carros hamster dör på skolan (43 min 37 sek – 45 min 56 sek).

- Låt eleverna i grupper filma någon av scenerna som finns med i boken men inte i filmen. Exempel på scener att arbeta med: Lina och Thea åker och kommer till skolan (s. 10-15); Lina möter Danne som tycker att hon är snygg (s. 36-41); fest hos Carro (s. 112-113). Börja med att läsa igenom scenen, gör ett enklare manus och skriv replikerna, rita ett enkelt bildmanus, filma och ha roligt!

- Diskutera de olika karaktärerna Lina, Carro och Thea, och jämför hur de gestaltas i filmen respektive i boken. Vad skiljer dem åt? På vilka sätt är de olika versionerna lika? Gör likadant med Danne och Ivar.
- Varför tror ni att filmmakarna har valt att ta bort Malin? Finns delar av Malins karaktär/"funktion" representerade genom någon annan karaktär i filmen? På vilket sätt påverkas historien i filmen av att Malin inte finns med?
- I början av boken har Lina gjort en enkät som ett sätt att presentera sig själv. Låt varje elev välja en karaktär ur bok eller film (Carro, Thea, Malin, Ivar, Danne o s v) och använda frågorna från enkäten för att beskriva karaktären. Lägg till några av följande frågor: favoritplagg, 5 saker som hen alltid har med sig, vad är hen rädd för, vad gör hen arg respektive glad, vad är hens bästa semesterminne, sämsta

julminne och vad gör hen om 10 år?

- Titta på de drömscener som Lina har inför mötet med Danne då hon vill göra slut (54 min 38 sek – 55 min 16 sek och 57 min 57 sek – 58 min 13 sek). Jämför dem med boken (s. 122-124).
- Filmens drömscener finns inte med i boken. Varför tror ni att filmmakarna har valt att lägga in dem?
- Drömscenerna påminner estetiskt om amerikanska tv-dramer, men också delvis om det bildspråk som vi ibland ser i reklam. Låt eleverna hitta andra drömscener/fantasiscener i olika filmer de sett och presentera dessa klipp för klassen. Vilka olika mediala genrer påminner de olika drömscenerna om? Vad har de för funktion i filmen och vad berättar de om karaktärerna och historien?

Andra teman och ämnen att arbeta med

Få saker sätter igång vår fantasi så bra som berättelser; både litteratur och film har en enorm förmåga att engagera såväl vårt tanke- som vårt känsloliv. Det kan därför vara tacksamt att även diskutera andra saker i anslutning till att man delat upplevelsen av en berättelse. Ta vara på elevernas egna tankar, idéer och associationer och använd gärna berättelsen som en utgångspunkt varifrån man kan hämta exempel eller låta sig inspireras till att lära sig mer om sådant som förekommer i berättelsen. Att låta eleverna prata om och arbeta med allt från historia och språk till värdegrundsfrågor med avstamp i en filmad berättelse fungerar ofta väldigt bra,

eftersom många elever blir motiverade till aktivitet och kreativitet när kultur används i undervisningen.

När man arbetar med känsliga frågor som döden, sorg, sjukdom eller sexualitet, är din pedagogiska fingertoppskänsla och din kännetecken om dina elever din viktigaste vägvisare i hur du utformar arbetet. En del övningar passar i vissa klasser att göra i grupp eller helklass, andra kanske enskilt eller som hemuppgift. Ibland kan man förhålla sig väldigt fritt till boken/filmen och mest låta den fungera som en inledande inspirationskälla. Det är du som pedagog som avgör vilka frågor du vill jobba med, och på vilket sätt.

Förslag på övningar:

- Diskutera i mindre grupper hur Danne kan uppfattas som karaktär. Är han kär i Lina eller vill han mest ha någon att ha sex med? Vad stöder den ena eller den andra uppfattningen? Hur uppfattar eleverna det faktum att han så ofta talar om sex i termer av "valuta" – något som han vill ha i present (vilket inte "kostar" Lina något), något han känner att han måste "betala tillbaka" o s v?
- Hur uppfattar eleverna sexscenerna? Vill Lina verkligen ha sex? Hur vet man att man vill ha sex? Kan man vilja "med huvudet" men inte "med kroppen"?
- Diskutera om det är viktigt att vara kär när man har sex. Diskutera också om det finns olika "krav" på killar och

tjejer när det gäller just att bara vilja ha sex, av nyfikenhet eller för sexets egen skull.

- Diskutera Linas relation med sin mamma. Hur hanterar en bra förälder frågor kring tonåringars sexuella uppvaknande?
- Låt eleverna individuellt skriva egna "kvällsbokstexter" kring teman som kärlek, sex, vänskap, familjen eller liknande. Texterna kan vara självbiografiska eller röra en fiktiv karaktär – låt varje elev skriva en veckas kvällsbok och få med någon spännande händelse och några olika känslöstämningar, såsom ilska, förälskelse, rädsla, sorg och glädje.

Tips för vidare fördjupning

Böcker för elever:

Kadefors, Sara, Sandor slash Ida, 2001, Bonnier Carlsen

Holm, Gretelise, Ett hjärta till Maria, 1989, Rabén och Sjögren

Ardelius, Gunnar, Jag behöver dig mer än jag älskar dig och jag älskar dig så himla mycket, 2006, Rabén och Sjögren

Böcker för lärare:

Janson, Malena (red.), Introduktion till filmpedagogik, 2014, Gleerups

Filmer:

Sandor slash Ida, Henrik Georgson, Sverige, 2005

Tjenare kungen, Ulf Malmros, Sverige, 2005

Länkar:

Två bra sidor om ungdomars sex och samlevnad som både elever och lärare kan ha nytta av:

www.rfsu.se

www.umo.se

För support kontakta: bollnas.se/mediecentrum

Produktionsuppgifter

Linas kvällsbok, Sverige, 2007

Regi: Hella Joof

Manus: Emma Hamberg och Erik Ahrnbom

Foto: Sebastian Winderö

Producent: Ulf Synnerholm

Medverkande:

Lina – Mylaine Hedreul

Carro – Lovisa Onnermark

Thea – Alice Kastrup Möller

Ivar – Viktor Axelsson

Danne – Richard Roxvall

